

УДК 336.71:005.934

**ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ
УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ БАНКУ****Штаєр О.М.***Харківський національний економічний університет*

У статті були розглянуті основні завдання механізму економічної безпеки банку. Сформовані функції економічної безпеки банку та її основні заходи за кожною складовою.

Ключові слова: функції, заходи та складові економічної безпеки банку.

The article considered basic tasks of the mechanism of a bank economic safety. Formed functions of a bank economic safety and its basic actions for each component.

Keywords: functions, actions and components of a bank economic safety.

Актуальність проблеми. Ефективне забезпечення економічної безпеки банку на сучасному етапі розвитку неможливе без системного підходу до нього. Тому актуальною задачею є формування механізму управління економічною безпекою банку як прояву комплексного підходу до організації такої системи.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Теоретичні та методичні рекомендації щодо вирішення окремих аспектів проблеми управління економічною безпекою банку знайшли своє відображення в роботах Зубка М.І., Барановського О.І., Болгар Т.М., Гриценка Р., В.С. Пономаренко, М.И. Круглов, В.Н.Бурков, С.В. Раєвский, Г.В. Козаченко, В.П. Пономарьов, О.М. Ляшенко., К.С. Горячева, С. Шкарлет та ін.. Узагальнення праць цих та інших науковців та практиків дозволяє дійти висновку, що більшої уваги дістали дослідження управління економічною безпекою підприємства, ніж банку, який має суттєві відмінності в своїй роботі і потребує окремих наукових обґрунтувань щодо необхідності формування механізму управління економічною безпекою банку.

Метою статті є теоретичне обґрунтування доцільності функціонування механізму управління економічною безпекою банку, а також виокремлення основних завдань, заходів впливу та функцій, які він виконує.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз робіт зарубіжних вчених показав, що більшість з них мають схожі з вітчизняними ав-

торами думки щодо формування механізму управління економічної безпеки. Так Jenifer Klein погоджується, що формування механізму економічної безпеки базується на певних принципах але при цьому поряд із загальновідомими принципами побудови різноманітних організаційно-економічних механізмів, що використовуються у діяльності банку, вона пропонує принципи, які відображають специфіку формування й функціонування саме механізму управління економічної безпеки банку. Серед них: наукове обґрунтування економічної безпеки банку, облік багатовекторних інтересів банку і особливостей його діяльності, визначення основних завдань та функцій, урахування інтересів суб'єктів зовнішнього середовища, що взаємодіють з банком, а також формування системи заходів забезпечення економічної безпеки банку [17].

Аналіз робіт [6,8,9,11,13,15] показав, що основними завданнями механізму управління економічною безпекою банку є:

- забезпечення відповідності місії банку та стратегічних цілей його діяльності системі пріоритетних інтересів;
- визначення й оперативне коригування пріоритетів у діяльності банку та створення умов для їх реалізації;
- забезпечення внутрішньої збалансованості діяльності банку;
- зниження ризикованості діяльності;
- забезпечення зацікавленості персоналу в ефективній діяльності банку;
- створення гнучкої системи резервування;
- визначення фази неефективного розвитку банку та його коригування на основі розроблення програми санації;
- прогнозування можливих загроз економічній безпеці;
- організація діяльності з попередження імовірних загроз (превентивні заходи);
- виявлення, аналіз та оцінка реальних загроз економічній безпеці, що виникли;
- прийняття рішень та організація діяльності з реагуванням на загрози;
- постійне удосконалення системи забезпечення економічної безпеки банку;
- формування комплексу індикаторів оцінювання рівня

економічної безпеки банку;

- побудова моделі оцінювання ступеня впливу загроз й визначення запасу міцності економічної безпеки.

Перш ніж формувати механізм управління економічною безпекою банку необхідно розглянути основні вимоги, що висувають до його ефективного функціонування [10]: альтернативність вибору управлінських рішень; адаптивність системи управління банком; внутрішня збалансованість основних параметрів діяльності; орієнтація системи управління банком на забезпечення його економічної безпеки; стратегічна орієнтація банку.

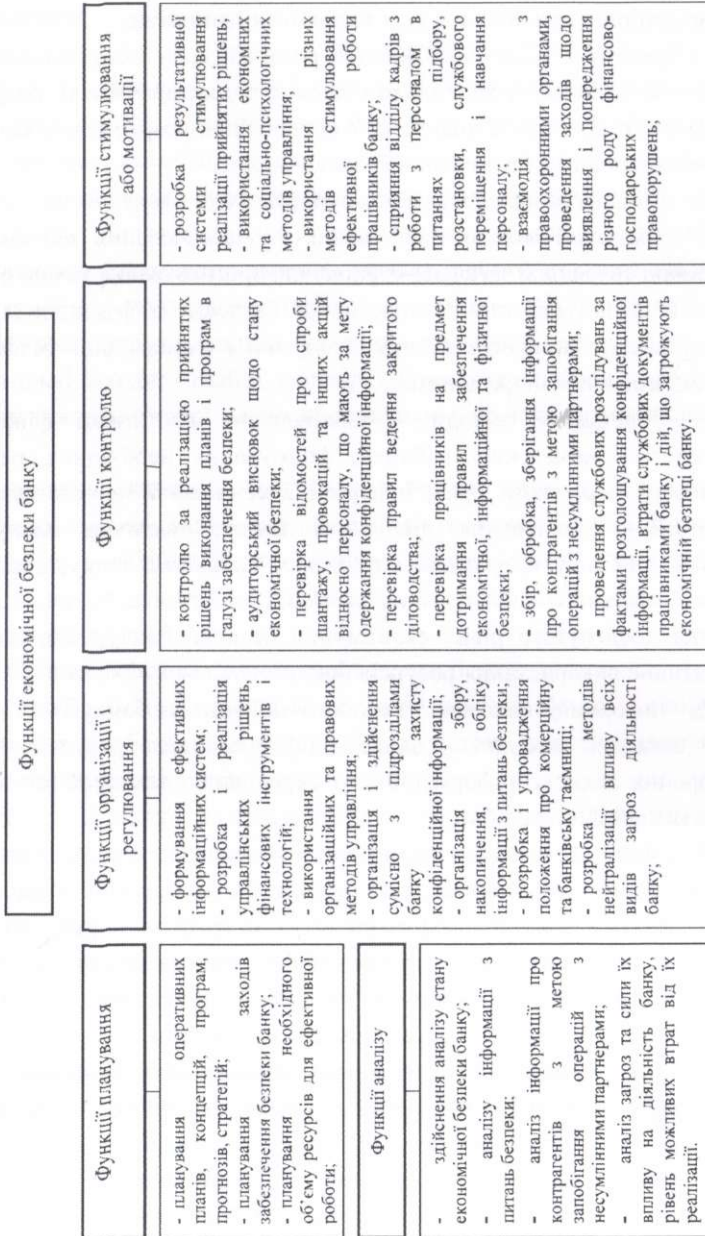
Наступним кроком формування механізму управління економічною безпекою банку є визначення його основних функцій. В науковій літературі наводиться різний склад функцій управління економічною безпекою. Так Бланк О.І. відносить до основних функцій: формування ефективних інформаційних систем, здійснення аналізу стану безпеки, здійснення планування заходів щодо забезпечення безпеки, розробка результативної системи стимулювання реалізації прийнятих рішень, здійснення ефективного контролю за реалізацією прийнятих рішень в галузі забезпечення безпеки [3].

Але ми не можемо нехтувати всім відомою теорією управління, тому, враховуючи аналіз наукових досліджень [2,3,8], на наш погляд доцільно представити основні функції в чотирьох групах (Рис. 1)

Функція у філософському смислі – це форма, спосіб прояву активності, життєдіяльності системи та її компонентів. У функціях будь-якої системи знаходить свій вираз її поведінка, яка диктується властивими їй закономірностями [1]. Функція розглядається, з одного боку, як відносно відокремлена ділянка управління, з іншого, як системна сукупність завдань та заходів, котрі має реалізовувати суб'єкт управління.

Тому сукупність певних функцій управління складає сам процес управління. Звідси випливає, що сукупність функцій не можна не включати до складу механізму управління економічною безпекою банку, не враховуючи основних заходів. Фахівці зазначають [2,4,6,7,12,14,16], що широкий спектр цілей формування економічної безпеки банку у забезпеченні його стабільного і ефективного функціонування вимагає формування системи заходів, у напрямках всіх складових економічної

Рис. 1 Функції економічної безпеки банку

безпеки банку, комплексу завдань та показників, підвищити які можливо, лише успішно працюючи в усіх напрямках одночасно.

Зубок М.І. [7] в своїх роботах розділяв заходи безпеки банку на заходи загального та спеціального характеру, але для чіткого розуміння спрямованості того чи іншого заходу необхідно розрізняти їх за основними складовими економічної безпеки банку.

1. Фінансова складова економічної безпеки банку:

- загальні заходи: планування та забезпечення дій банку в кризових ситуаціях; загально-стратегічне прогнозування та планування шляхів активізації стану економічної безпеки за функціональними складовими; загально-тактичне планування економічної безпеки за функціональними складовими;

- спеціальні заходи: - забезпечення достатньої фінансової стійкості і незалежності банку; формування необхідних ресурсів (капіталу, персоналу, прав, інформації, технології та устаткування); стратегічне планування діяльності банку; тактичне планування діяльності банку; оперативне управління діяльністю банку; здійснення функціонального аналізу рівня економічної безпеки банку; загальна оцінка досягнутого рівня економічної безпеки банку; збереження і ефективне використання ресурсів банку.

2. Інформаційна складова економічної безпеки банку:

- загальні заходи: - захист інформаційних ресурсів банку; створення захисту інформаційного середовища комерційного банку, його комерційної таємниці

- спеціальні заходи: - організація і ведення комерційної розвідки, формування інформаційних ресурсів банку; інформаційно-аналітичні дослідження клієнтів, партнерів і конкурентів банку; втілення заходів, щодо виявлення, попередження, локалізації, протидії актів недобросовісної конкуренції і промислового шпигунства; вжиття заходів щодо дезінформації конкурентів.

3. Техніко-технологічна складова економічної безпеки банку:

- загальні заходи: - удосконалення технологій банківського виробництва, введення в них елементів захисту; - підтримка технологічної незалежності і конкурентоспроможності, формування високого технічного і технологічного потенціалу; оптимізація

організаційної структур, постійне удосконалення виконання функцій менеджменту;

- спеціальні заходи: - уважний безумовний облік всіх матеріальних цінностей, їх наявності, руху і експлуатації; введення персональної відповідальності посадових осіб банку за правильне зберігання, технічний стан, грамотну експлуатацію його обладнання і технічних засобів; проведення періодичних перевірок наявності і стану матеріальних цінностей, умов їх експлуатації, контроль дотримання працівниками банку встановлених правил роботи з матеріальними цінностями; закриття низькорентабельних і збиткових філій та відділень.

4. Інтелектуально-кадрова складова економічної безпеки банку:

- загальні заходи: - підбір, перевірку й контроль роботи персоналу, розроблення ефективної кадрової політики і програм стимулювання праці;

- спеціальні заходи: - наближення оплати праці до показників розвинутих держав; залучення працівників з управлінських функцій; підвищення кваліфікації працівників; зацікавленість адміністрації підприємства; підвищення матеріальної відповідальності працівників за результати праці;

5. Силова складова економічної безпеки банку:

- загальні заходи: охорона банку; забезпечення безпеки споруд і будівель установ банку, їх комунікаційних систем; створення системні сповіщення персоналу банку;

- спеціальні заходи: вжиття заходів щодо недобросовісних клієнтів, боржників і зловмисників з метою відшкодування ними збитків, яких банк зазнав з їх вини; організація надійної охорони матеріальних цінностей, яка б виключала можливість їх знищення або крадіжки, створення умов їх надійного зберігання і ефективної експлуатації; формування умов для безпечної роботи співробітників банку, забезпечення їхніх комерційних інтересів.

6. Політико-правова складова економічної безпеки банку:

- загальні заходи: здійснення організаційно-правового впливу на діяльність персоналу і клієнтів банку з питань безпеки; організацію спеціального діловодства; розроблення заходів відповідальності за порушення встановлених правил безпеки банківської діяльності;

обґрунтований правовий захист усіх видів діяльності банку;

- спеціальні заходи: - проведення службових розслідувань у банку; розробка відповідної нормативної бази, яка регулювала дії персоналу банку щодо захисту матеріальних цінностей, порядок їх отримання, правила експлуатації і обслуговування, зберігання в наявності.

7. Ринкова складова економічної безпеки банку:

- загальні заходи: формування позитивного іміджу банку;
- спеціальні заходи: забезпечення постійного взаємоузгодження споживчих потреб та можливостей банку в контексті активізації інноваційного процесу.

8. Інтерфейсна складова економічної безпеки банку:

- загальні заходи: - використання нових форм партнерських стосунків;
- спеціальні заходи: взаємодія із правоохоронними органами з питань забезпечення безпеки діяльності банку; характеристика і моніторинг зовнішніх і внутрішніх загроз економічній безпеці, як сукупності умов, що створюють небезпеку для роботи банку.

Висновки. Тільки за умов впровадження в необхідному обсязі зазначених заходів за усіма структурно-функціональними складовими, дотримуючись всіх принципів, можливо буде досягти належного потенціалу і стану економічної безпеки банку. Отже, на сучасному етапі є нагальна потреба розробки єдиного цілісного механізму управління економічною безпекою банку та захисту від екстремальних процесів, яка насамперед буде спрямована на підвищення рівня довіри широких верств населення до іміджу банку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Афанасьев В.Г. Системность и общество / В.Г. Афанасьев. – М.: Политиздат, 1980.– 368 с.
2. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення): Монографія / О.І. Барановський. – К.:Київ. нац.торг.-екон.ун-т,2004.–759 с.
3. Бланк И.А. Управление финансовой безопасностью предприятия / И.А. Бланк. – К.: Эльга, Ника Центр, 2004, - 784 с.
4. Буренков О.В. Економічна безпека підприємства: поняття, сутність та еволюція в сучасних умовах / О.В. Буренков // Вісник КНУТІД. – 2007. - №3 с. 76-80
5. Грішин С.П. Основні складові та напрямки забезпечення економічної безпеки

- підприємства / С.П. Грішин, О.В. Зубарев, В.Ю. Коротков, В.О. Проценко // Інформаційна безпека. - 2009. - №2. - с. 84-88
6. Загорельская Т.Ю. Финансовая безопасность предприятия как объект управления / Т.Ю. Загорельская // Наук. праці ДНТУ. – Донецьк: ДонНТУ, 2006. – Вип.. 103-4. – с. 215 – 218.
 7. Зубок М.І. Безпека банків: Навч. посіб. / М.І. Зубок. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2002. – 306 с.
 8. Козаченко Г.В. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення: Монографія. / Г.В. Козаченко, В.П. Пономарьов, О.М. Ляшенко / К.: Лібра, 2003 -280 с.
 9. Кузенко Т.Б. Фінансова безпека підприємства: навч. посіб. / Т.Б. Кузенко, Л.С. Мартшошева, О.В. Грачов, О.Ю. Литовченко. – Харків.: Вид: ХНЕУ, 2010. – 300 с.
 10. Линенко А.В. Формування концепції економічної безпеки підприємства / А.В. Линенко, О.В. Школова // Держава та регіон. Серія: Економіка та підприємство. – 2006. - №1. – с. 152-158
 11. Медведєва І.Б., Погосова М.Ю. Компонентний та структурний підхід до формування складу механізму управління фінансовою безпекою підприємства / І.Б. Медведєва, М.Ю. Погосова // Економіка розвитку. – 2007. - №4. – с.91 – 93
 12. Омельчук С.С. Визначення сутності поняття «економічна безпека підприємства» та його складових / С.С. Омельчук // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2008. – т.1, №6. – с. 206 – 210
 13. Прокопівщина О.В. Теоретичне обґрунтування необхідності формування механізму управління економічною безпекою діяльності підприємства / О.В. Прокопівщина // Управління розвитком. – 2006. - №7. – с. 148-150
 14. Ревак І.О. Формування системи економічної безпеки у банківській сфері / І.О. Ревак, М.І. Керницька / Науковий вісник ЛДУВС Сер. Економічна. – 2009. – Вип. 1., с. 375-389
 15. Судакова О.І. Механізм формування економічної безпеки підприємства / О.І. Судакова // Економіка будівництва і міського господарства. – 2007. – т. 3, №4. – с. 189 – 196
 16. Хитрін О.І. Фінансова безпека комерційних банків / О.І. Хитрін / Фінанси України. – 2004 - №11. – с. 118-123.
 17. Jenifer Klein: The Politics of Economic Security // THE JOURNAL OF POLICY HISTORY . Vol. 16. №1, 2004